

Oer-IJ en de strandwallen

Fietsroute door het gevarieerde landschap van Heiloo, Limmen en Akersloot

INLEIDING

De route is een ontdekkingsstocht door het Oer-IJ gebied: een variatie aan landschappen, van strandwallen en strandvlaktes, veenpolders en droogmakerijen. Het Oer-IJ was ooit een zijtak van de Rijn, die uitmondde bij Castricum. Vanuit het omliggende moeras stroomden vele veenriviertjes naar het Oer-IJ. Ontdek de verrassende geschiedenis waarbij het landschap continu verandert en alles om water draait! Na afloop is het landschap gaan leven..

Strandwallen en strandvlaktes

Heiloo ligt op een strandwal, die loopt van Alkmaar tot Limmen. Strandwallen zijn hoge droge zandruggen, die boven het water uitsteken. Het waren ooit Waddeneilanden. In de Steentijd - 4500 jaar geleden - lag hier de kust. Er woonden al mensen. Tussen de strandwallen liggen lage natte strandvlaktes. Het vervoer ging over water. Ook Akersloot en Dorregeest liggen op strandwallen. Die werden eerder, 5000 jaar geleden, al gevormd. In de loop der eeuwen is de kustlijn dus naar het westen verschoven.

Strandwallen zijn nog steeds herkenbaar aan de concentratie van de bebouwing en de vele wegen. Kenmerkend zijn de vele hagen als erfscheiding. De strandvlaktes zijn meestal nog open, onbewoonde gebieden.

Het Oer-IJ

"Het IJ" bestaat nog steeds bij Amsterdam, en kennen we van de namen IJmond en IJmuiden, Voorloper daarvan was tot het begin van onze jaartelling het Oer-IJ, de noordelijke loop van de rivier de Rijn. Het Oer-IJ mondde bij Castricum uit in zee. Door dit zeegat waren er ook in het achterland getijdenbewegingen, met verschillen in waterhoogtes door eb en vloed. Het was een gebied met zandplaten en kwelders. Veel micro reliëf dat nu nog in het huidige polderland zichtbaar is.

Stroomgebied Oer-IJ

ROUTEBSCHRIJVING:

A » Start bij Witte Kerk, Heerenweg 32, Heiloo

1 De naam **Heiloo** is voorchristelijk: open plek in een bos met een heilige eik. Volgens de overlevering is hier rond 725 door Willibrord een waterput geslagen en een kerkje gesticht. Veel 'geneeskrachtige' putten liggen op randen van strandwallen. Daar kan het schone bronwater omhoog komen. De huidige Witte Kerk staat op een duintje op de strandwal, een plek die al sinds de Bronstijd (v.a. 1500 v. Chr.) werd gebruikt voor rituelen. Zie ook Infobord.

» Heerenweg ri. noorden en LA Kerkelaan. Vanaf KP 33 via Belieslaan naar KP 32. Stop Belieslaan 14 bij zebra-pad

2 Links ligt de wijk 'Egelshoek', een langgerekte parkstrook met een waterpartij accentueert de overgang tussen twee landschapstypen: hoge strandwal en lage natte strandvlakte.

» Volg 32 en stop in bocht.

3 Rechts: **Palenkring**
Deze palen cirkel is een reconstructie van een rituele plek uit de ijzertijd (800 v.Chr.)

B » Bij KP 32 RA naar Maalwater 8

4 Infobord gemaal
» Aan overkant van water LA fietspad

5 **Noorderneg**. Neg betekent rand. Westelijk van Heiloo ligt een natuur- en recreatiegebied met bomen en veel water: de Noorder- en Zuiderneg. De route leidt langs de oorspronkelijke 'Houtvaart', die werd gebruikt als trekvaart naar de abdij van Egmond.

» Volg fietspad, rechts van het water, over de brug en RA naar KP 28. Steek Zeeweg over.

6 **Zuiderneg**, natte bosrijke strook, waar vele sloten richting de Houtvaart lopen.

» Bij KP 28 LA Vennewatersweg

C » **Westerweg RA**

Deze weg volgt de westelijke rand van de strandwal Limmen-Alkmaar. De stolpboerderijen staan op het hogere zand; de weilanden liggen lager in de natte strandvlakte. Hier is veel zand afgegraven, voor de bouw in de lagere, natte gebieden. De Westerweg en de huizen liggen daarvoor hoger dan de omgeving.

» *Bij de Korte Kapellaan LA en via tunneltje naar Kapelbos*

7 **Buurtschap Kapel (Oesdom).** Op de rand van de strandwal, in het bedevaartsoord, ligt hier een 2e 'geneeskrachtige' waterput.

» *Terug naar Westerweg en stop bij het kruispunt met de Zanddijk*

8 **De Zanddijk** naar de duinen is het oudste dijkje in Noord-Holland. Aangelegd rond 1100 verbond de dijk de binnenduinrand bij Noord-Bakkum met de strandwal Limmen-Heiloo. Zij beschermde de landerijen van de abdij van Egmond (rechts in de verte zichtbaar) tegen het water dat vanuit het zuiden, via de bedding van het Oer-IJ, opdrong.

Over de Zanddijk transporteerden de 'Derpers' uit Egmond aan Zee hun vis naar Limmen. Zie ook links na de kruising bij Westerweg 172: infobord Zanddijk

D » *Spoor over, RD Dronenlaantje*
» *Visweg; Rijksweg oversteken.*

De lengte van de Visweg (1,7 km), van Westerweg tot Oosterzij, is de breedte van de strandwal. De Visweg is het verlengde van de Zanddijk.

» *Verkorting route is nu mogelijk door einde Visweg LA de Oosterzij te volgen naar Landgoed Willibrord. Zie stippellijn op kaart.*

Hoofdroute: *Bij Visweg 10, RA Dusseldorperweg*

9 Waar nu de **RK kerk** staat lag vroeger buurtschap Disseldorp. 50 mtr. verder staat het Cultureel Centrum Vredenburg. Dit is een oude stolpboerderij, die op de oostkant van de strandwal staat. Zie infoborden.

» *LA Stetlaantje, naar 't Stet.*

10 **Een Stet** is een haventje. Vroeger ging vis uit Egmond aan Zee hier in boten naar het Alkmaardermeer. Zie infobord Stet

» *Via Vislaantje terug naar Dusseldorperweg. Volg KP 17 via Dusseldorperweg en LA naar de Schoolweg:*

11 **Museale Hoek, Limbon.**

De hoek Zuidkerkenlaan-Schoollaan kent een unieke geschiedenis. Hier lag het buurtschap Limbon, op het zuidelijke deel van de strandwal 'Limmen-Heiloo-Alkmaar' Archeologische vondsten tonen aan dat Limbon tot de oudste woonkernen van Kennemerland behoort. In de Steentijd (4500 v.Chr.) woonden hier al mensen. Door de gunstige combinatie van zandpaden op de strandwal en waterwegen in de bedding van het Oer-IJ, groeide Limbon in de 14e eeuw uit tot het handelscentrum voor de kustdorpen. Zie Infobord.

» *RA Zuidkerkelaan: Bij Rijksweg LA fietspad naar stoplichten (niet oversteken, rij klein stukje rechtdoor in doodlopend stuk tot op de brug.)*

'Limbon' Prot. Kerk en entree Hortus Bulborum

12 **Schulpvaart/ Limmervoort /Oer-IJ.**

De Schulpvaart slingert hier tussen Limmen en Castricum in de oorspronkelijke bedding van het Oer-IJ. Hier kruiste de oude landweg Alkmaar-Haarlem de Schulpvaart. Deze plek werd de Limmervoort genoemd; "voor-de" is een doorwaadbare plek. Toen de waterloop eind Middeleeuwen beter bevaarbaar werd gemaakt kwam hier een brug. De Schulpvaart was eeuwenlang een belangrijke scheepsroute voor o.a. de schelpen (schulpen-) vaart van Castricum naar het Alkmaardermeer. Tot in de 20e eeuw is hier transport over water geweest. Zie op de hoek Infopaneel 'Schulpvaart'.

E » *Volg fietspad Voorterpad, Hazenlaantje*

Dit laantje is net zo lang (150 m.) als de strandwal breed is.

» *Einde RA fietspad Zuideinderweg*

13 Waar dit fietspad en de **Uitgeesterweg** samenkomen is de zuidelijke punt van de Strandwal Limmen-Heiloo-Alkmaar

» *LA Uitgeesterweg. Bij Plateau(KP 19) LA richting Akersloot naar KP 54. Stop na 700 mtr. Links bij de grenspaal Limmen-Akersloot vóór de oversteek naar het viaduct!*

14 **Zuidpunt strandwal Akersloot.**

Starting. De Startingerweg was een middeleeuwse dijk, die de strandwal van Limmen met die van Akersloot verbond.

» *Rij verder over viaduct en stop bij het bruggetje.*

Brug over de Schulp-/Startingervaart De Startingervaart was de belangrijkste waterweg vanuit Castricum en Limmen naar het Alkmaardermeer.

Hier ligt het buurtschap Starting. Dat betekent 'opslagplaats langs het water'.

Akersloot ligt op twee smalle strandwallen, met daar tussen de Binnengeesterpolder. De Startingerweg ligt op de westelijke strandwal, op de oostelijke strandwal loopt de Koningsweg. Aan beide kanten lagen tot in de jaren '90 lelievelden (zie bollenschuur op de hoek links op Sluisweg 7).

» *Vervolg KP 54 RA via Sluisweg, RA Geesterweg en LA Klein Dorregeest.*

15 Museumgemaal 1879.

Het nieuwe gemaal, het kleine gebouwtje rechts, bemaalt nu de Groot-Limmerpolder. Het monumentale oude elektrische gemaal is tevens kunstgalerie en infopunt Oer-IJ (geopend apr. t/m sept. zo. 13:30-16:30 u). Bekijk het verschil in waterhoogten bij het gemaal: het water in de Limmerpolder staat lager. zie infobord.

» **Vervolg KP 55**, na de bocht bij bankje en infobord.

16 Sluisbuurt.

Alle scheepvaart vanaf Castricum, Bakkum en Limmen moest hier door de sluis om op het Alkmaardermeer te komen. Het was een drukte van belang. Vracht van kleine schepen werd hier overgeladen op grote doorgaande schepen en andersom. o.a. schelpen voor de kalkovens, vis uit Egmond, en graan voor de meelfabriek in Limmen. In 1955 is de sluis gedempt en de brug gesloopt. Bij het bankje zijn alleen nog wat kleine stenen muurtjes van de sluis te zien. zie infobord.

» **Vervolg KP 55** over de 17e-eeuwse dijk langs het Alkmaardermeer.

17 Alkmaardermeer.

Het meer is onderdeel van de Schermer boezem (-0,4 m NAP). Daar wordt het uitgemalen polderwater opgeslagen, voordat het via het Noordhollands Kanaal naar zee wordt afgevoerd.

Het boezemwater vormt ook een belangrijke voorraad zoetwater, die in droge tijden kan worden ingelaten. De Klaas Hoorn en Kijfpolder is de veenpolder tussen de strandwal, de bebouwde strook links, en het meer.

De veenpolder is lager en natter en heeft daarom brede sloten. Het veen moet nat blijven om inklinken te voorkomen. De polder heeft een eigen gemaaltje naar het Alkmaardermeer.

» **Vervolg KP 55**

F » Bij Meerweg RD en RA naar 18 't Stet.

Bij het Alkmaardermeer ligt een van de negen stetten, haventjes, die Akersloot rijk was. Dit aantal bewijst dat transport vroeger vooral over water ging. Dit Stet is een druk punt geweest voor handel, visserij en nijverheid.

Tot in de 70'er jaren van de vorige eeuw stonden hier vier kalkovens. Drie daarvan staan nu in het Zuiderzeemuseum. Zie infobord.

» **Terug via 't Stet en Molenpad** langs de waterloop gegraven door de smalle oostelijke strandwal.

19 Rechts **gemaaltje 't Kapelletje'** van de Binnengeesterpolder. Deze polder ligt in de strandvlakte tussen de twee smalle strandwallen van Akersloot. Het gemaaltje pompt water uit de polder omhoog naar boezemniveau. Zie de peilpalen aan beide kanten van het gemaal.

» **RA Geesterweg en LA Pontweg-Noord** De Geesterweg is tussen 1940 en 1951 aangelegd op een zanddijk in deze natte strandvlakte. Daarvoor werd zand van de strandwal afgegraven.

» **LA Hoornselaan. Bij KP 55 RA Hoogegeest naar KP 98 Stop op bruggetje bij de Noordermolen**

20 Limmerdam

Hier het weidse uitzicht over de brede strandvlakte tussen de strandwallen van Akersloot en Heiloo/Limmen. Tot ver in de Middeleeuwen kon het Zuiderzeewater via het IJ hier binnenkomen. Omdat het water bij storm de geesten (=akkers) op de strandwallen bedreigde, is hier rond 1100 een dam aangelegd. In het verlengde ligt de Zanddijk bij de strandwal van Heiloo.

Tussen de strandwallen ligt een lager gelegen zone met klei en veengrond. Er stromen vele natuurlijke waterlopen als het Heilooer- en Limmer Die.

Het gemaal bij De Noordermolen (1589) maalt samen met het gemaal bij Klein Dorregeest. het water van de Groot-Limmerpolder naar het Alkmaardermeer.

» **Iets verder: stop links bij infobord van WLTO en vervolg fietspad.**

21 Brug over oostelijk deel van de ringvaart Boekelermeer.

De Boekelermeer was een ondiep meer, dat al in 1567 is drooggemalen. Deze droogmakerij ligt dus lager dan de andere polders in de strandvlakte.

» **Einde fietspad bij KP 98 LA Kanaalweg door Boekelermeer » KP 99**

22 Brug over westelijk deel ringvaart. Boekelermeer

» **Volg KP 34 via Landgoed Willibrordus**

23 Infobord begraafplaats.

» **RA bij Kennemerstraatweg, LA Stationsweg, RA Heerenweg naar eindpunt A 'Witte Kerkje'**

COLOFON:

Uitgave St.Oer-IJ 2024

Ontwerp route: Lia Vriend-Vendel Mmv Marlies de Jong.

Kaart: Gerard Hogervorst.

Meer info over Stichting Oer-IJ: zie website www.oerij.eu

WORD VRIEND

Particulieren kunnen al voor minimaal 15 euro per jaar 'vriend' worden van de Stichting Oer-IJ.

VRIEND WORDEN? SCAN DE QR!

Stichting Oer-IJ heeft de ANBI-status

Algemeen Nut Beogende Instelling

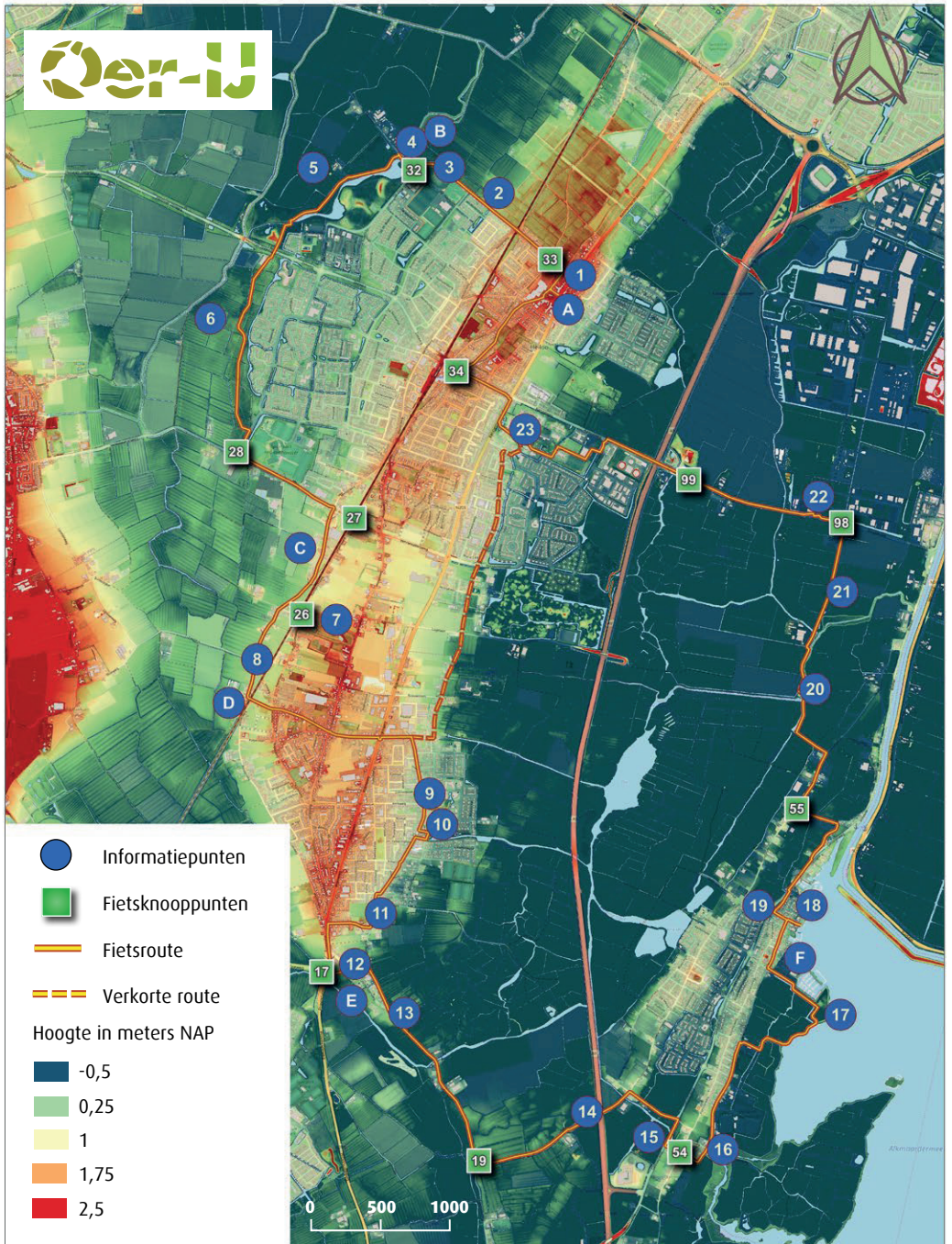
ANBI

 Informatiepunt

 Fietsknooppunt

» Routebeschrijving

A » 33 » 32 » B » 28 » C » 26 » D » 17 » E » 19 » 54 » F » 55 » 98 » 99 » 34 » A.
 De route volgt bovenstaande fietsknooppunten (KP groene nummers). Waar de route afwijkt staan in de routebeschrijving de letters A t/m F. De blauwe nummers zijn informatiepunten. Route lengte: 26 km. Inkorten kan. Volg in Limmen aan einde Visweg LA de Oosterzij. Zie stippellijn.

**VRIEND WORDEN?
 SCAN DE QR!**

